

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2002, C.7, S.2 s.115-131.

GELİR VERGİSİ UYGULAMASINDA MENKUL SERMAYE İRADI KAVRAMI

Yrd.Doç.Dr.Ahmet TEKİN*

ÖZET

Menkul kıymetlerin çok farklı ve tür olarak da fazla olması bu unsurların vergilendirilmesinde tartışmalara yol açmaktadır. Her vergi düzenlemesinde olduğu gibi menkul kıymetlerin vergilendirilmesinde de tepkilere yol açmakta, bu durum da yasa tasarılarının çok kadük olarak yasalaşmasına neden olmaktadır. Kısa süreler içerisinde yeni düzenlemelerin yapılması gündeme gelmektedir. Vergi sistemlerindeki hızlı değişimlere gerek vergi idareleri gerekse vergi mükellefleri kısa süre içerisinde istenilen ölçüde uyum sağlayamamaktadırlar.

Recent rapid developments in stock exchange markets have attracted many investors to the sector. The variety of investment tools in the market makes more complex the declaration of income which is earned in the market. One of the reasons of this complication is the changes in tax laws which have been made in recent years.

GİRİŞ

Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi ile ilgili düzenlemeler yapılırken her dönemde büyük tartışmalar yaşanmaktadır. Baskı grupları yapılan düzenlemelerin mümkün olduğunca kendilerine daha fazla avantaj sağlaması yönünde büyük çaba harcamaktadırlar. Bu tartışmalar daha çok beyan, tevkifat oranları ve enflasyondan arındırma ile ilgili olarak yoğunlaşmaktadır.

Ayrıca finans piyasalarındaki hızlı gelişmeler sonucu ortaya çıkan geniş ürün yapısı, sermaye piyasalarını yatırımlar için cazibe merkezi haline getirmektedir. Ancak değişik yatırım araçlarının varlığı bu kaynaklardan elde edilen gelirlerin beyanını da gittikçe karmaşık hale getirmektedir. Bu karmaşıklığın diğer bir nedeni de son yıllarda vergi kanunlarında arka arkaya yapılan değişikliklerdir.

* Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü

1. MENKUL SERMAYE İRADININ TANIMI VE KAYNAĞINA BAKILMAKSIZIN MENKUL SERMAYE İRADI SAYILAN UNSURLAR

1.2. Menkul Sermaye İradının Tanımı

Menkul Sermaye iradı tanımı 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75'inci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanmış olup buna göre; sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye ya da para ile temsil edilen değerlerden oluşan sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradıdır. Ayrıca aynı maddede 14 bent halinde bu kapsamda nelerin menkul sermaye iradı olduğu sayılmıştır¹. Bu tanım ile, Gelir Vergisi Kanunu'nun ikinci maddesinde sayılan, gelire giren kazanç ve iratlardan biri olan menkul sermaye iratlarına bir çerçeve çizilmiş; ticari, zirai ve mesleki faaliyet kapsamındaki sermaye nedeniyle elde edilecek kazanç ve iratlar ile menkul sermaye iratları birbirinden ayrılmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında da kaynağı ne olursa olsun menkul sermaye iradı sayılacak gelir unsurları tek tek tespit edilmiştir. Bu hüküm ile birinci fıkradaki tanımın içine almadığı; ticari ve mesleki faaliyet kapsamındaki nakdi sermaye gelirleri de menkul sermaye iradı sayılmıştır. Ancak maddenin son fıkrasında, birinci fıkradaki tanım ile uyum sağlamak amacıyla "maddenin ikinci fıkrasında yazılı iratların, bunları sağlayan sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı bulunduğu takdirde, ticari kazancın tespitinde nazara alınacağı" hükmüne yer verilmek suretiyle ikinci fıkrada tek tek sayılan gelirler menkul sermaye iradı kapsamı dışına çıkarılmış bunların ticari kazanç olarak vergilendirilmesi sağlanmıştır².

Menkul Kıymet tanımı ise yasal olarak 3749 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre menkul kıymetler ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halde çıkarılan ibareleri aynı olan ve şartları kurul'ca belirlenen evraktır. Menkul kıymet, doktrinde de belli bir sermaye veya alacağın eşit parçalara ayrılmak kaydıyla bir kısmını ifade eden ve uzun vadeli irat getiren kıymetli evrak olarak tanımlanmıştır. Menkul kıymetler tedavül kabiliyetleri yüksek, küçük tasarrufların ekonomiye kazandırılmasına yönelik olan ve belli bir meblağı temsil eden, seri halde çıkarılan, sabit veya değişken getiriye sahip olan değerlerdir³. Sermaye Piyasası Kanunu'nun getirdiği tanımlamanın en önemli özelliği yatırım aracı olarak menkul kıymetlerin kullanılması ve dönemsel gelir getirmesidir. Menkul kıymetlerin bu özelliği vergilendirme rejiminde de özelliklere sahip olmaları sonucunu doğurmaktadır⁴.

¹ A.Murat YILDIZ, "Menkul Sermaye İratlarının Hesabı ve Beyanı", *Vergi Sorunları*, Sayı:144, Şubat 2001, s.59.

² Sani AK, "Menkul Sermaye İratları ve Vergilendirilmesi", *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*⁴, Sayı:142, Şubat 2000, s.34

³ Mustafa ERGİ ve Hidayet ALTINBAŞ, Menkul Kıymetler ve Vergileme Esasları I, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı:1 Aralık 1998, s.59

⁴ Mehmet GÜLTEKİN, "Gerçek Kişilerin Elde Ettiği Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi İle İlgili Hususlar, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*", Sayı:131, Mart 1999, s.5

1.3. Kaynağına Bakılmaksızın Menkul Sermaye İradı Sayılan Unsurlar

1.3.1. Her Nevi Hisse Senetlerinin Kar Payları

Hisse Senetleri; anonim şirketler, sermayesi paylara ayrılmış komandit şirketler, TC Merkez Bankası, sigorta şirketleri, genel mağazalar, menkul kıymetler yatırım ortaklıkları, aracı kurumlar, özel finans kuruluşları ve kamu ortaklığı idaresi tarafından çıkarılan ve sahibine kar payı alma, hazırlık devresi faizi tasfiye bakiyesinden pay alma, oy kullanma, yönetim ve temsil gibi şahsi haklar tanıyan ve yasal şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmiş kıymetli evrak olarak tanımlanmaktadır. Hisse senetleri adi-ımtiyazlı-kurucu-intifa,bedelli- bedelsiz veya oydan yoksun hisse senetleri olmak üzere niteliklerine göre çeşitli şekillerde çıkarılmaktadır⁵.

1.3.2. İştirak Hisselerinden Doğan Kazançlar

İştirak hisselerinden doğan kazançlar (Limited Şirket Ortaklarının, iş ortaklıklarının ortakları ve komanditerlerin kar payları ile kooperatiflerin dağıttıkları kazançlar bu zümreye dahildir. Kooperatiflerin ortakları ile yaptıkları muamelelerden doğan karların ortaklara, kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde dağıtımı, kazanç dağıtımı sayılmaz)⁶. Adi komandit şirketlerde komanditerlerin kar payları, şirket karının ilişkin bulunduğu takvim yılında elde edilmiş sayılır⁷.

1.3.3. Kurumların İdare Meclisi Başkan Ve Üyelerine Verilen Kar Payları

Kurumların Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde yönetim kurulu başkan ve üyelerine kurum karından verdikleri paylar da Gelir vergisi Kanunu'nun 75/3. maddesine göre menkul sermaye iradı olarak sayılmıştır⁸.

1.3.4. Kurumlar Vergisi Mükelleflerinde Menkul Sermaye İradı

Gelir Vergisi Kanununun 75/4. maddesi uyarınca, Kurumlar Vergisi Kanununa göre yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar (Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesinin 1 numaralı bendinde yazılı kazançlar hariç) düşülmeden önceki kurum

⁵ Ahmet KAVAK, "Menkul Kıymet Yatırımlarının Vergilendirilmesi", *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı:146, Haziran 2000, s.18, Tuncay ÇETİN ve Hidayet ALTINBAŞ, "Menkul Kıymetler ve Borsa Kazançlarının Vergileme Esasları", *Maliye Postası*, Sayı:1 Mart 2000, s.52

⁶ Erdal SÖNMEZ ve Garip AYAZ, "4444 Sayılı Kanun Sonrası Menkul Sermaye İratlarının Beyanı ve Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar 1", *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı:138, Ekim 1999, s.26

⁷ Necdet TIRIŞKAN, "Kar Paylarının Vergilendirilmesi", *Vergi Sorunları*, Sayı:108, s.26

⁸ YILDIZ, a.g.m., s.64

kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi ve fon payı düşüldükten sonra kalan kısım, menkul sermaye iradı sayılmaktadır⁹.

1.3.5. Her Nevi Tahvil ve Hazine Bonosu Faizleri İle Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince Çıkarılan Kıymetlerden Sağlanan Gelirler

Devlet tahvili, hazine bonosu (devlet iç borçlanma senetleri) özel sektör tahvili, finansman bonosu gibi değişik adlar altında çıkarılan bonolar aslında birer borç senedirler. Söz konusu tahvil, bono ve senetler, belli bir vadeye bağlı olarak verilen borç paralar karşılığında belli bir faiz getirisi sağlarlar. Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin 4369 sayılı kanunla değiştirilen ve 01.01.1999 tarihinde yürürlüğe giren 2.fıkra 5. bendi hükmüne göre¹⁰ Her nevi tahvil ve hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler (döviz cinsinden yahut dövize altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışı menkul kıymet sayılmaz) menkul sermaye iradı sayılmıştır¹⁰.

4369 sayılı yasa ile yapılan düzenleme neticesinde, döviz cinsinden yahut dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışlarının irat sayılmayacağı belirtilmektedir. Gelir Vergisi Kanunu'nun 76. maddesine eklenen fıkra ile ise TL bazındaki menkul kıymetlerden elde edilen iratların, enflasyon oranında bir endeksleme yapılarak vergiye tabi tutulması sağlanmıştır. Buna paralel olarak, döviz cinsinden veya dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerde enflasyon sonucu ortaya çıkan değer artışları yapılan bu değişikliklerle vergilendirilecek irat olmaktan çıkarılmaktadır. Bu şekilde her iki tür menkul kıymetlerde de vergilendirme reel irat üzerinden yapılmak suretiyle eşitlenmiş olmaktadır. Bu bentte yer alan tahvil; anonim şirketler ile devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çıkardıkları borç senetleri olarak tanımlanmaktadır. Uygulamada rastlanılan tahvil türleri ise aşağıda yer aldığı gibidir:¹¹

- Devlet Tahvilleri-Özel Sektör Tahvilleri,
- Primli Tahviller-Başabaş Tahviller,
- İkramiyeli Tahviller,
- Nama ve Hamiline Yazılı Tahviller,
- Paraya Çevrilme Kolaylığı Olan Tahviller,
- Garantili ve Garantisiz Tahviller,

⁹ İ.Halil BAĞDINLI, "Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi", *Vergi Sorunları*, Sayı:150, Mart 2001, s.150

¹⁰ Nevzat ARAÇLI, "Tahvil ve Bono Faizlerinin vergilendirilmesi", *Vergi Raporu*, Sayı:44, Aralık-Ocak 2000, s.67

¹¹ BAĞDINLI, a.g.m., s.88-89.

-Sabit ve Değişken Faizli Tahviller,

-İndeksli Tahviller

Uygulamada mevcut olan her türlü tahvilin faizleri bu bent uyarınca menkul sermaye iradı sayılmaktadır. Bendin parantez içi hükmü uyarınca da bu tür menkul kıymetler karşılığında yapılan ödemelerin menkul kıymetlerin gelirleriyle birlikte itfa bedellerini de içerdiği durumlarda, itfa bedeli menkul sermaye iradı sayılmamaktadır. Bu durumda elde edilen gelirin menkul sermaye iradı sayılmamasının nedeni anılan gelirin Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 56.maddesi kapsamında "Değer Artışı Kazancı" olarak belirtilmiş olmasıdır.

1.3.6. Alacak Faizleri

Gerçek kişiler arasında gerek senede gerekse senetsiz olarak yapılan borç verme işlemleri nedeniyle alınan faizler menkul sermaye iradı sayılmıştır. Gelir Vergisi Kanunu'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının 6'ncı bendinde, adi imtiyazlı,rehinli, senetli alacaklarla cari hesap alacaklarından doğan faizler ve kamu tüzel kişilerince borçlanılan ve senede bağlanmış olan tutarlar için ödenen faizler dahil her türlü alacak faizleri menkul sermaye iradı sayılmıştır¹².

Alacak faizi kabul edilen menkul sermaye iratlarından uygulamada en sık karşılaşılanı ödünç para verilmesi suretiyle faiz elde edilmesidir. Bu ödünç para verme işinin sürekli veya geçici olmasına göre elde edilen gelirin mahiyeti farklılık arz etmektedir. Şöyle ki; ödünç para verme işini sürekli olarak icra edenlerin bu faaliyet neticesinde elde ettikleri gelir menkul sermaye iradı değil; ticari kazanç olarak kabul edilmektedir. Ancak uygulamada süreklilik halinin tespitinde de bazı tereddütler yaşanabilmektedir. Bu konu ile ilgili en önemli kriter, yıl içinde ödünç para verme işinin kaç defa yapılmış olduğunun tespit edilmesidir. Buna göre süreklilik halinin varlığından bahsedilebilmesi için ödünç para verme işinin bir yıl içinde birden fazla yapılması yeterli olacak elde edilen gelir ticari kazanç olarak değerlendirilecektir. Ancak faaliyet yıl içinde bir defa yapılmış ise, elde edilen gelir menkul sermaye iradı olarak kabul edilecek ve vergilendirme de buna göre yapılacaktır.

Uygulamada alacak faizi sayılan durumlardan biri de " ev kirasız, para faizsiz" uygulamasında karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda yani borç para verenin, para verdiği şahsın evinde kirasız oturması ve bunun karşılığında faiz almaması durumunda da menkul sermaye iradı elde edilmiş sayılmaktadır. Bu durumda; borç para verenin, parayı alanın evinde kira vermeksizin oturmak suretiyle sağladığı menfaat alacak faizi türünden menkul sermaye iradidir. Buna göre, parasını evinde kira ödemeksizin oturduğu şahsa faizsiz olarak kullandıran şahsın elde etmiş olduğu menkul sermaye iradı tutarı, çevrenin hayat şartlarına, ekonomik bünyesine, kredi ve kira piyasasına göre karşılıklı olarak takdir komisyonunca takdir edilecektir. Alacak faizleri ile ilgili özellik arz eden bir diğer husus da, ücret olarak değerlendirilen unsurların geç ödenmesi dolayısıyla oluşan faizlerin ne şekilde vergilendirileceği noktasında

¹² AK, a.g.m., s.41

ortaya çıkmaktadır. Buna göre Maliye Bakanlığına yapılan bir başvuruda “Kıdem Tazminatlarının” geç ödenmesi nedeniyle verilen faizlerin ne şekilde vergileneceği sorulmuş, bakanlık ise verdiği muktezasında, kıdem tazminatının geç ödenmesi nedeniyle verilen faizin ücret değil alacak faizi olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş bulunmaktadır¹³.

1.3.7.Mevduat Faizleri

Mevduat faizleri, bankalara, bankerlere, tasarruf sandıklarına, tevdiat kabul eden diğer müesseselere yatırılan vadeli, vadesiz paralara ödenen faizlerdir. Asıl tanımı bu olmakla birlikte, yasa mevduat faizinin kapsamını daha da genişletmiş ve açıklığa kavuşturmuştur. Gelir Vergisi Kanunu md.75/7 uyarınca ”devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların her ne şekil ve ad altında olursa olsun topladıkları paralara sağladıkları gelirler ve menfaatler de mevduat faizi” sayılmıştır¹⁴.

1.3.8. Hisse Senetleri ve Tahvillerin Vadesi Gelmemiş Kuponlarının Satışından Elde Edilen Bedeller

Gelir Vergisi Kanunu’nun 75/8 maddesine göre hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının bunların bağlı bulunduğu hisse senedi veya tahvilden ayrı olarak satışından elde edilen gelirler, menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir. Bu vadesi gelmemiş kuponların bunların bağlı olduğu menkul kıymet ile birlikte satılması halinde ise doğan kazanç menkul sermaye iradı olarak değil, Gelir Vergisi Kanunu’nun 76 ve geçici 56’ncı maddesinin D/1. alt bendi hükmü gereğince değer artışı kazancı olarak vergiye tabi tutulacaktır¹⁵.

1.3.9. İştirak Hisselerinin Sahibi Adına Henüz Tahakkuk Etmemiş Kar Paylarının Devir ve Temlik Karşılığında Alınan Para ve Ayınlar

Gelir Vergisi Kanunu’nun 75/9. bendinde, iştirak hisselerinin sahibi adına tahakkuk etmemiş kar paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiş olup, iştirak hissesinin satışı veya devir ve temlikinden elde edilen gelirler bu bent kapsamında değerlendirilmemiş olup anılan gelirler Gelir Vergisi Kanunu’nun geçici 56. maddesi kapsamında “Değer Artış Kazancı olarak değerlendirilmiş bulunmaktadır¹⁶.

1.3.10. Her Çeşit Senetlerin İskonto Edilmesi Karşılığında Alınan İskonto Bedelleri

Bu nevi iskonto bedelleri Gelir Vergisi Kanununun 75/10’ncü maddesinde menkul sermaye iradı olarak belirtilmiş ve tevkifat öngörülme

¹³ MALİYE BAKANLIĞI, 04.04.1997 Gün B.07.0.GEL.0.40/4061-20/1427 Sayılı Mukteza, BAĞDINLI, a.g.m., s.90

¹⁴ AK, s.41

¹⁵ YILDIZ, a.g.m., s.65

¹⁶ BAĞDINLI, a.g.m., s.91

bu nevi gelirlerin vergilendirilmesi, elde edenlerin beyanına dayanılarak yapılacaktır¹⁷.

1.3.11. Faizsiz Olarak Kredi Verenlere Ödenen Kar Payları İle Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi Karşılığı Ödenen Kar Payları ve Özel Finans Kurumlarınca Kar ve Zarara Katılma Hesabı Karşılığında Ödenen Kar Payları

Gelir Vergisi Kanunu, faizsiz olarak alınan krediler (özellikle döviz) dolayısıyla meydana gelecek ve kar ortaklığı şeklinde ortaya çıkacak durumları kavramak gayesiyle, söz konusu krediler için alınan kar paylarının menkul sermaye iradı sayılmasını öngörmüştür. Özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma karşılığında ödenen kazanç payları, bir alacak hakkına dayanmakta olduğundan vergi uygulaması bakımından faiz olarak kabul edilmekte ve Gelir Vergisi Kanunu'nun 75/12. bendi uyarınca faizlerin tabi olduğu hükümlere göre vergilendirilmektedir¹⁸.

1.3.12. Vergi Alacağı

Gelir Vergisi Kanunu'nda 3946¹⁹ Sayılı Kanun ile değişiklikler yapılmış, aynı kanun ile 1.1.1995'den itibaren yürürlüğe girmek üzere vergi alacağı müessesesi ihdas edilmiştir. Vergi alacağı müessesesi 2361²⁰ sayılı kanun ile daha önce Türk Vergi Sistemi içinde denenmiştir. Söz konusu kanun, dağıtılan kar paylarından ya da dağıtılmayan kurum kazançlarından yapılan Gelir Vergisi kesintisini kaldırıp, bir çeşit kesinti uygulaması olan vergi alacağı müessesesini Gelir Vergisi Kanunu'na yerleştirmiştir. Yasanın 1980 yılında getiriliş amacı “ vergi mükerrerliğini” hafifletmek ve bir kısım yükümlüleri beyanname vermeye zorlamak olarak açıklanmıştır. Ancak vergi alacağı müessesesini sonradan ortadan kaldıracak olan 3239²¹ Sayılı Kanunun gerekçesi de “vergi mükerrerliği olarak açıklanmıştır²².

Vergi alacağı üniter vergi sisteminin bir gereğidir. Ancak üniter vergi sisteminin uygulanabilirliğini sağlayan koşulların oluşmasına paralel olarak, kurumlardan kar payı elde eden kişilerin bu kar paylarını beyan etmemeleri, diğer bir ifade ile kurumlardaki vergilemenin nihai vergileme olması uygulamasına son verilmiştir²³. 3946²⁴ Sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanunu'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasına eklenen 13'üncü bent hükmüyle “vergi alacağı” menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir. Daha

¹⁷ Ahmet KAVAK, “ Menkul Kıymet Yatırımlarının Vergilendirilmesi II”, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı:147, Temmuz 2000, s. 8

¹⁸ AK, a.g.m., s.43

¹⁹ 3946 Sayılı Kanun,30.12.1993 Gün ve 21804 Mük.Sayı R.G. 'de Yayınlanmıştır.

²⁰ 2361 Sayılı Kanun, 27.12.1980 Gün ve 17203 Sayılı R.G.'de Yayınlanmıştır.

²¹ 3239 Sayılı Kanun,11.12.1985 Gün ve 18955 Sayılı R.G.'de Yayınlanmıştır

²² Doğan ERDEM, “Vergi Alacağı”, *Vergi Sorunları*, Sayı:90, s. 78

²³ Ali İbrahim AYDIN, “Vergi Alacağı Müessesine Farklı Bir Yaklaşım”, *Vergi Sorunları*, Sayı:93, s.98, ERDEM, a.g.m., s.78

²⁴ 3946 Kanun 30.12.1993Gün 21804 Mük.Sayı R.G.'de Yayınlanmıştır.

sonra 4369²⁵ sayılı kanun ile de 01.01.2000 tarihinden itibaren 1/3 oranı, 1/5 olarak değiştirilmiştir²⁶. Vergi alacağı konusuna detaylı bir şekilde ileride yine dönülecektir.

1.3.13.Repo Kazançları

Her türlü tahvil, hazine bonosu, banka bonoları veya banka garantili bonolar ve Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince çıkarılan borç senetleri, mahalli idareler ve bunlarla ilgili idare, işletme ve kuruluşların kanun uyarınca ihraç ettikleri borçlanma senetleri ve varlığa dayalı menkul kıymetler dahil olmak üzere menkul kıymetler borsaları veya teşkilatlanmış diğer borsalarda teşkil edilmiş olan borçlanma senetleri²⁷ vade günü beklenmeksizin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatlar 3946 Sayılı Kanun ile 01.01.1994 tarihinden itibaren Gelir Vergisi Kanunu'nun 75/14'üncü maddesi gereğince menkul sermaye iradı olarak tanımlanmıştır (ödeme, menkul kıymetlerin gelirleriyle birlikte menkul kıymetlerin itfa bedelini de ihtiva ettiği, menkul kıymetlerin itfa edilen kısmı irat sayılmaz. Ancak, döviz cinsinden yahut dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışları irat sayılır). Sermaye Piyasası Kurulunca bu işlemi yapma yetkisi alan kurumlar devlet tahvili ve hazine bonosunu üçüncü kişilere satmaktadırlar. Vadesinden önceki bir tarihte geri alım vaadi ile yapılan alış satış işleminden üçüncü kişilerin sağladığı gelir repo geliri olarak değerlendirilmektedir²⁸.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan Seri:V-No 7 Sayılı Menkul Kıymetlerin Geri Alım ve Satımı Hakkında Tebliğde²⁹ "repo", menkul kıymetlerin geri alma taahhüdü ile satımı, "ters repo" ise menkul kıymetlerin geri satma taahhüdü ile alımını ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. İlgili tebliğde repo ve ters repo işlemi yapabilecek olarak belirlenmiştir. Bunlar: Bankalar, (Sermaye Piyasası Kanununun 34.maddesi uyarınca faaliyet izni almış olanlar), Aracı Kurumlar, (Sermaye Piyasası mevzuatı çerçevesinde faaliyet gösteren, Sermaye Piyasası araçlarının ihraç edilerek halka arz edilmeksizin veya halka arz yoluyla satışına ve daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının alım satımına yetkili ve ödenmiş sermayesi en az 10 milyar olan aracı kurumlar)³⁰.

Ticari repo ve mevduat hesaplarına yürütülecek faizlerin vergilenmesiyle ilgili tartışmalarda ise 67 Seri Nolu Kurumlar Vergisi

²⁵ 4369 Sayılı Kanun, 29.7.1998 Gün ve 23417 Mükerrer Sayılı R.G.'de Yayınlanmıştır

²⁶ BAĞDINLI, a.g.m., s.109.

²⁷ Metin DURAN, "Repo İşlemlerinin Vergilendirilmesi", *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı:140, Aralık 1999, s.81-82

²⁸ Sedat YETİM, "Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemlerinin Vergilendirilmesi", *Vergi Sorunları*, Sayı:110, s.82, Gürol ÜROL, "Hazine Bonosu ve Devlet Tahvil ve Faiz Gelirlerinin Vergilendirme Esasları", *Vergi Dünyası*, Sayı:207, Kasım 1998, s.10, AK, a.g.m., s.44

²⁹ S.P.K. Seri:V-No 7 Menkul Kıymetlerin Geri Alımı ve Satımı Hakkında Tebliğ 31.7.1989 Tarih ve 21301 Sayılı R.G. de Yayınlanmıştır.

³⁰ DURAN, a.g.m., s.81.

Genel Tebliğinin konuyla ilgili açıklamalarının vergi kanunlarında yasal çerçeveye uymamakta olması ve benzer müesseseler arasında bir vergi adaletsizliği doğurması nedeniyle, Danıştay'ın nihai kararının beklenilmeksizin, tebliğin bahsedilen bölümlerindeki açıklamaların yürürlükten kaldırılması gerektiği ileri sürülmektedir³¹.

Diğer yandan vadesi gününden sonra olan repo ve ters repo işlemleri ile ilgili olarak, değerlendirme gününe kadar tahakkuk eden faiz tutarları, repoya taraf olanlarca ticari kazancın elde edilmesi ile ilgili Gelir Vergisi Kanunu'nun 38 ve 39, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13'üncü maddesi hükümleri çerçevesinde gelir veya gider olarak dikkate alınacaktır. Ayrıca, vadeli mevduat hesapları ile ilgili değerlendirme gününe kadar tahakkuk eden faiz tutarları da repo ve ters repo işlemlerinde olduğu gibi ticari kazancın elde edilmesi ile ilgili kanun hükümleri çerçevesinde elde edenler tarafından gelir olarak dikkate alınacaktır³².

67 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Tebliğinde menkul kıymetlerin geri alma taahhüdünde bulunanlar tarafından değerlendirme gününde Vergi Usul Kanunu'nun 279. maddesine göre değerlendirilmesi belirtilmektedir³³.

1.3.14. Türev Ürünlerin Vergilendirme Esasları (Swap, Opsiyon, Forward ve Futures)

1970'li yıllardaki ekonomik gelişme ve dalgalanmalar ülke ekonomilerini ve katılımcılarını risk faktörüne yeni araçlar ve stratejiler aramaya itmiştir. Bu gelişmelere paralel mali risklerden korunmak için bazı yeni korunma yöntemleri geliştirilmiştir. Bunlar aşağıda ana hatları ile kısaca incelenmeye çalışılmıştır.

Swap, piyasalar arasında arbitraj fırsatları yaratan ve iki tarafın önceden belirlenen ödeme planlarını farklı bir özelliğe sahip bir başka yükümlülükle (fon akışı ile) değiştirme konusunda anlaştıkları finansal işlemlerdir³⁴. Swap işlemi, piyasalarda borç alma veya tahvil çıkarma nedeniyle maruz kalınabilecek özellikle faiz oranı veya döviz bazlı etkilerin en aza indirilmesinde fon kullananlara yardımcı olarak farklı piyasalardaki avantajlardan yararlanma, riski azaltma, uygun fonlara erişebilme işlevini gören esnek bir tekniktir. Swap işlemi, temelde, farklı kuruluşların değişik mali piyasalardaki farklı kredi değerliliğine bağlı olarak değişik kredi şartları ve ödeme planları ile karşı karşıya kalmaları ve bu farklılıklardan swap işlemine

³¹ Daha Fazla Bilgi İçin bkz., Harun KAYNAK, "Ticari Repo ve Mevduat Hesaplarına Yürütülen Faizlerin Vergilendirilmesinde Yaşanan Karmaşa", *Vergi Dünyası*, Sayı:233, Ocak 2001, s.101

³² BAĞDINLI, a.g.m., s.92

³³ Daha Fazla Bilgi İçin bkz, Hüsamettin BİÇER, "Repo ve Ters Reponun Mevzuattaki Konumu ve 67 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği", *Vergi Dünyası*, Sayı:223, Mart 2000, s.21, Selman KOÇ, "67 No'lu K.V.K. G.T. Çerçevesinde Repo ve Mevduat İşlemleri", *Vergi Dünyası*, Sayı:226, Haziran 2000, s.109-111.

³⁴ Fikret DÜLGER ve Yıldırım B.ÖNAL, "Faiz ve Döviz Swapları Uygulaması", *HDTM Dergisi*, Mart 1992/1, Sayı:12, s.51

taraf olanlardan her birinin yararına olacak şekilde istifade etmektedir. Kredi değerliliğinin yanısıra mali piyasaların kurumsal ve yapısal açılardan farklılık göstermeleri de swap işlemlerinden yararlanma olanakları sağlamaktadır³⁵.

Uygulamada sıkça karşılaşılan Swap türleri ise Para Swapı ve ile Faiz Swapıdır(kupon swapları, baz swapları, aktif swapları).Para swapı, genellikle faiz ve ana para ödemelerini içeren önceden belirlenmiş şartlar içerisinde tarafların belirli tutardaki farklı iki para birimini değiştirmeleri ve belirli bir sürenin sonunda da geri almalarıdır. Faiz swapı ise; tarafların aynı para biriminden belirlenen faizlerinin yapısını değiştirmeleridir. Uygulamada faiz swapları daha sıklıkla kullanılmakta olup, genellikle değişken faizli bir borç sabit faizli bir borca dönüştürülmekte veya tam tersine sabit faizli bir borç değişken faizli bir borca dönüştürülmektedir. Faiz swapında ana para değiştirilmeksizin faiz ödemeleri değişime konu edilmektedir³⁶.

Para ve faiz swapı işlemlerinden elde edilen gelirler ise, mahiyeti itibariyle menkul sermaye iradı olarak değerlendirilmesi ve buna göre vergilendirilmesi gereken gelirlerdir³⁷.

Opsiyon; herhangi bir ürünü (döviz, faiz haddi, ticari ürün, hisse senedi endeksi veya futures sözleşme) önceden belirlenmiş olan bir fiyat üzerinden ileri bir vadede satın alma veya satma hakkını alan kişi veya kurumsal yatırımcıya opsiyon alan (option buyer veya option purchaser), bu hakkı satın tarafa ise opsiyon (option writer) adı verilir. Opsiyon satma işlemi genelde “opsiyon yazma” şeklinde ifade edilir. Opsiyon sözleşmelerinin diğer hedging(korunma) yöntemlerinden farkı, bunların alıcıya bir hak sağlayıp, alıcıya ürünün alımı veya satımı konusunda her hangi bir yükümlülük altında bırakmamasıdır³⁸.

Opsiyonlar “borsa opsiyonları” ve “OTC (tezgah üstü) opsiyonları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Borsa opsiyonları futures sözleşmeleri gibi, standart kontratları içermektedir. Buna karşılık OTC opsiyonları taraflar arasında isteği bağlı olarak düzenlenen opsiyonlardır³⁹.

Türkiye’de 18.12.1999 tarih ve 23910 Sayılı R.G.de yayınlanarak yürürlüğe giren 4487 sayılı yasa ile kurulması yönünde yasal dayanak yaratılan İzmir Vadeli İşlemler Borsası çatısı altında uygulama alanı bulacak olan “Borsa Opsiyonları”, da menkul kıymet olarak kabul edilmeli ve bu kapsamda vergilendirilmelidir. Ancak gerek futures ve gerekse de opsiyonlarla ilgili

³⁵ Arman KIRIM, “Mali Risk Yönetimi Açısından Döviz ve Swap ve Faiz Swapları”, *Bankacılar Dergisi*, TBB Yayını, Temmuz 1990, s.30

³⁶ KIRIM, a.g.m., s.31-32., BAĞDINLI, a.g.m., s.95

³⁷ BAĞDINLI, a.g.m., s.95

³⁸ İ.Yaşar VURAL, *Türkiye'nin Uluslararası Sermaye Piyasalarında Gerçekleştirdiği Tahvil İhraçları:1985-1995*, Y.L.Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, 1995, s.117,M.Hadi EKİCİ, “Opsiyon Kontratlarının Mahiyeti ve Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi”, *Vergi Dünyası*, Sayı:225, Mayıs 2000, s.80-81, BAĞDINLI, a.g.m., s.95-96

³⁹ Daha fazla bilgi bkz., VURAL, a.g.e., s.17-119

olarak Maliye Bakanlığının uygulamanın başlamasından önce bir genel tebliğ ile görüşünü açıklamasının daha doğru olacağı düşünülmektedir⁴⁰.

Forward (vadeli işlemler); ileri tarihte teslimi söz konusu olacak herhangi bir malın (döviz, faiz, tarımsal ürün v.b) vadesi, fiyatı ve miktarının bugünden belirlendiği sözleşmelerdir. Bu tip sözleşmelerin yapıldığı piyasalara da forward piyasaları denilmektedir. Bu piyasalarda her türlü emtia ve finansal ürünlerin alım ve satımı yapılmakta birlikte döviz ve bazı malların (altın, kahve v.s.) piyasaları daha gelişmiştir. Forward sözleşmeleri genel kural olarak tarafları bağlayıcı özelliktedir. Bu sözleşmelerin diğer bir özelliği de ikinci el piyasalarının bulunmamasıdır. Forward sözleşmeleri, piyasada dolanımı mümkün olmayan, taraflarca el değiştirilirse bile yeni malikleri için bir hak ve borç doğurmayan sözleşmelerdir. Forward işlemleri iki ana gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, emtia forward işlemleri (forward Commodity Contract)'dir. İkinci gruba giren mali nitelikli forward işlemleri ise döviz forward ve forward faiz işlemleridir. Bu gün yasal dayanağını Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararın 6.maddesinde bulan forward işlemlerini, Türkiye' de bankalar ve kıymetli maden aracı kuruluşları yapabilmektedir⁴¹.

Forward sözleşmelerinin, menkul kıymet olup olmadığı da tartışmalara neden olmaktadır. Bu aşamada Maliye Bakanlığının konu ile ilgili bir tebliği ile açıklamada bulunmasının artarak süreceğe benzeyen tartışmalara ve olası mükellef mağduriyetine son vereceğine dair görüşler ileri sürülmektedir. Ancak forward sözleşmeleri ile ilgili olarak ileri sürülen görüş; forward sözleşmelerinin ticari kazanç kapsamında değerlendirilmesi ve menkul sermaye iradı olarak değil, ticari kazanç kapsamında vergilendirilmesi gerektiği yönündedir. Zira forward işlemlerinde yapılan sözleşmelerin normal ticari yaşamda yapılan diğer sözleşmelerden pek bir farkı bulunmamaktadır. Kaldı ki forward sözleşmelerinin menkul kıymet olarak değerlendirilmesi de mümkün olmadığından, bu işlemlerden elde edilen gelirlerin de menkul sermaye iradı sayılması mümkün bulunmamaktadır⁴².

Futures; gelecek piyasaları, belirli miktardaki mal, döviz, altın veya menkul kıymetin önceden belirlenen bir fiyattan gelecekteki belirli bir tarihte alım veya satım sözleşmelerinin yapıldığı ve bu sözleşmelerin el değiştirdiği piyasalardır⁴³. Bu tip sözleşmelere ise gelecek sözleşmeleri denilmektedir. Mali futures kontratları ilk olarak Bretton Woods sabit kur sisteminin ortadan kalkması ile 1972 yılında ortaya çıkmıştır. 1842'de emtia, 1972'de döviz, 1975'te tahvil ve 1982'de hisse senetleri vadeli işlemlere konu olmuş ve böylece gelecek piyasaları gelişmeye devam etmiştir. Emtia gelecek

⁴⁰ BAĞDINLI, a.g.m., s.96

⁴¹ VURAL, a.g.e., s.127, BAĞDINLI, a.g.m., s.94

⁴² BAĞDINLI, a.g.m., s.94

⁴³ COOPERS&LYBRAND, *Aguide to Financial Instruments, Euromoney Publications*, Londra, 1987, s.104

sözleşmeleri, Döviz gelecek sözleşmeler, faiz gelecek sözleşmeler ve hisse senedi endeks futures kontratları şeklinde uygulamaları vardır⁴⁴.

Futures piyasaları, aynı forwardlar da olduğu gibi bu günden fiyat anlaşmasının yapıp fonların ve ürünlerin el değiştirilmesinin ileri bir tarihte gerçekleştiği piyasalardır. Futures kontratlarının forward kontratlardan farkı, “borsa”, ürünleri olarak miktar ve vade konularında standartlaşmaya gidilmiş olmasıdır. Futures kontratları bu amaçla oluşturulmuş ihtisas borsalarında işlem görürler. Bu piyasalarda hedging (korunma) kişilerin asıl amacı fiziki teslimat değil, spot ürünün fiyat riskine karşı hedging sağlamaktır. Söz konusu futures piyasaları Türkiye’de 18.12.1999 tarih ve 23910 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 4487 Sayılı Kanun ile kurulması yönünde yasal dayanak yaratılan İzmir Vadeli İşlemler Borsası çatısı altında uygulama alanı bulacak olan bir piyasadır. Söz konusu borsada işlem göreceği olan futures sözleşmeleri ise menkul kıymet olarak değerlendirilmeli ve bu işlemlerden elde edilen gelirler de menkul sermaye iradı olarak vergilendirilmelidir⁴⁵.

1.3.15.Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Varlığa dayalı menkul kıymetler, genel finans ortaklıkları, bankalar, finansman şirketleri ve finansal kiralamaya yetkili kuruluşların kendi ticari işlemlerinden doğmuş alacakları veya SPK mevzuatı çerçevesinde temellük edecekleri alacakları karşılığında çıkardıkları menkul kıymetlerdir⁴⁶.

Varlığa dayalı menkul kıymetler ihracına dayanak olacak alacaklar aşağıda belirtilmiştir.

-Bankalarca ihraç edilecek varlığa dayalı menkul kıymetlere dayanak teşkil edecek alacaklar,

-Finansal kiralama kuruluşlarınca ihraç edilecek varlığa dayalı menkul kıymetlere dayanak teşkil edecek alacaklar,

-Diğer varlığa dayalı menkul kıymet ihraçlarına dayanak teşkil edecek alacaklar

Alacaklara dayalı olarak ihraç edilecek varlığa dayalı menkul kıymetlerin nominal değerleri toplamı her tertip için bu tertibin dayalı olduğu alacakların ihraç tarihindeki toplam tutarının % 90’ını aşamayacaktır. Varlığa dayalı menkul kıymetler karşılığında elde edilen gelirlerde de Gelir Vergisi Kanunu’nun 75/5. maddesi kapsamında tahvil faizi sayılarak vergilendirilecektir⁴⁷.

⁴⁴ VURAL, a.g.e., s.131-134

⁴⁵ BAĞDINLI, a.g.m., 95

⁴⁶ M. Emin AKYOL, “Menkul Kıymetlerin Değerleme Esasları ve Muhasebeleştirilmesi”, *Maliye Postası*, 1 Haziran 2000, s.39-40

⁴⁷ Tuncay ÇETİN VE Hidayet ALTINBAŞ, “Menkul Kıymetler ve Borsa Kazançlarının Vergileme Esasları”, *Maliye Postası*, 01 Mart 2000, s.55-56, BAĞDINLI, a.g.m., s.97

1.3.16. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoları Finansman Bonolarının Vergilendirilmesi

Banka bonoları; Kalkınma ve Yatırım Bankalarının borçlu sıfatıyla düzenleyip kurul'ca kayda alınmasını müteakip ihraç ettikleri emre veya hamiline yazılı kıymetli evraktır. Banka tarafından satışı yapıldığı tarihte vadesine en az 90, en çok 360 gün kalmış olması gerekir⁴⁸.

Banka garantili bonolar; Kalkınma ve Yatırım Bankalarından kredi kullanan ortaklıkların, bu kredilerin teminatı olarak borçlu sıfatı ile düzenleyip, alacaklı bankaya verdikleri emre muharrer senetlerden, bu krediyi kullandırmış olan bankaca kendi garantisi altında ihraç edilen sermaye piyasası aracıdır. Satış tarihi itibarıyla vadelerine en az 60, en çok 720 gün kalmış olması gerekmektedir⁴⁹.

İhraççıların borçlu sıfatı ile düzenledikleri kurul'ca kayda alınmasını müteakip ihraç ettikleri emre veya hamiline yazılı kıymetli evraktır. Finansman bonolarının vadesi 60 günden az 7200 günden çok olmamak üzere 30 gün ve katları şeklinde belirlenebilir⁵⁰.

Finansman Bonusu, Banka Bonusu ve Banka Garantili Bonolar Bakanlıkça verilen bir muktezada Devlet Tahvili dışındaki tahviller gibi Gelir Vergisi Kanunu'nun 75/5 maddesi kapsamında değerlendirilmiştir. Hazine bonoları ise; Hazine tarafından çıkarılan ve hazinece borçlanılan meblağı gösteren birer senettirler. Hazinesinin aldığı borç para karşılığında verdiği bu bonolarla ilgili faiz ödemeleri elde edenler yönünden menkul sermaye iradı sayılmakta ve vergilendirilmesi de buna göre yapılmaktadır. Bu menkul kıymetlere ilave olarak, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Kamu İktisadi Kuruluşları gibi kuruluşların teşekküllerinin gelirlerine ortak olmak üzere çıkarılan menkul kıymetler karşılığında elde edilen gelirler de menkul sermaye iradı olarak vergilendirilmektedir⁵¹.

2. MENKUL SERMAYE İRADİ SAYILMAYAN UNSURLAR

2.1. Menkul Kıymetlerin Kuponlu Veya Kuponsuz Olarak Satılması

Menkul kıymetlerin vadesi gelmemiş kuponlarıyla veya kuponsuz olarak satılması karşılığında elde edilen gelir menkul sermaye iradı sayılmamaktadır. Ancak menkul kıymet vadesi gelmiş kuponu ile birlikte

⁴⁸ KAVAK, a.g.m., s.19, BAĞDINLI, a.g.m., s.96-97.

⁴⁹ *Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu*, İ.M.K.B. Yayınları, 13.Basım, s.154

⁵⁰ KAVAK, a.g.m., s19, BAĞDINLI, a.g.m., 96

⁵¹ BAĞDINLI, a.g.m., s.97

satılıyor ise, kupon bedeli satışı yapının elde ettiği menkul sermaye iradı sayılarak vergilenecektir⁵².

2.2. İştirak Hisselerinin Devir ve Temliki

Şahıslarca sadece iştirak hisselerinin devir ve temlike konu edilmesi durumunda elde edilen gelir menkul sermaye iradı olarak kabul edilmemektedir. Ancak bu devir ve temlikte iştirak hissesinin tahakkuk etmiş kar payı da mevcut ise, bu kar payı tutarı menkul sermaye iradı sayılacaktır⁵³.

2.3. Menkul Kıymetler İle İştirak Hisselerinin Tamamen Veya Kısmen İtfa Olunması Karşılığında Alınan Paralarla İtfa Dolayısıyla Verilen İkramiyeler

Menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin tamamen veya kısmen itfa olunması karşılığında alınan paralarla, itfa dolayısıyla verilen ikramiyeler de menkul sermaye iradı sayılmamaktadır. Tahvil bedelinin itfası veya şirketin tasfiyesi veyahut ta sermayenin azaltılması nedeniyle, hisse senetleri bedelinin itfası karşılığında yapılan ödemeler, şahıslarca daha önce işletmeye koymuş oldukları sermayeyi geri almalarını ifade etmektedir. Bu nedenle şahısların işletmeye koydukları sermayelerini geri almaları menkul sermaye iradı olarak değerlendirilmemektedir⁵⁴.

3. SAFİ İRADIN BULUNMASI VE İNDİRİLECEK GİDERLER

3.1. Depo Etme ve Sigorta Ücretleri Gibi Menkul Kıymetlerin Muhafazası İçin Yapılan Giderler

Depo etme ve sigorta ücretleri gibi menkul kıymetlerin muhafazası için yapılan giderler elde bulunan menkul kıymetlerin korunması amacıyla bir bankaya, aracı kuruma veya benzeri bir müesseseye verilmesi neticesinde yapılan giderleri içermektedir.

3.2. Temettü Hisseleri İle Faizlerin Tahsil Giderleri

Sahip olunan menkul kıymetlerin giderlerinin tahsil edilebilmesi için bankaya aracı kuruma veya benzeri bir kuruluşa yapılan ödemeler de tevsik edilmek şartıyla gider olarak dikkate alınabilecektir. Ancak şirket toplantılarına bizzat veya bilvekele iştirak gibi sermayenin idaresi için yapılan giderler irattan indirilmez⁵⁵.

⁵² MUTLU, a.g.m., s.92

⁵³ ÇETİN VE ALTINTAŞ, a.g.m., s.65, BAĞDINLI, a.g.m., s.99

⁵⁴ BAĞDINLI, a.g.m., s.99

⁵⁵ BAĞDINLI, a.g.m., s.99

3.3. Menkul Kıymetler ve Bunların İratları İçin Ödenen Her Türlü Vergi ve Harçlar

Şahıslar menkul kıymetlerle bunların iratları dolayısıyla ödedikleri Gelir Vergisi hariç her türlü vergi, resim ve harcı gider olarak dikkate alabileceklerdir.

Diğer yandan menkul sermaye iradı sağlayan kıymetlerin iktisabı dolayısıyla yapılan borçlanmalarla ilgili faizler, iradın safi tutarının tespitinde gider olarak indirilmez. Aynı şekilde iradı sağlayan menkul kıymet ticari bir işletmenin bilançosuna dahil olması halinde de faiz giderleri kabul edilmez⁵⁶.

SONUÇ

Menkul kıymetlerin vergilendirilmesinin çok kapsamlı olmasının yanı sıra çok karmaşık bir yapıya sahip olduğunu görüyoruz. Bu karmaşık yapılanmaya en önemli etken, menkul kıymet gelirlerinin vergilendirilmesine ilişkin yasal düzenlemelerin muhtelif yasalarda değişik biçimlerde yer verilmesi yanı sıra, özellikle vergi oranlarının Bakanlar Kurulu Kararları ile çok sık değiştirilmesidir.

Konu ile ilgili temel düzenlemeler Gelir Vergisi Kanununun geçici 55 ve 86. maddeleri ile aynı kanununun 75. ve 76.maddelerinde yer almaktadır.

Mevcut vergi sistemimizde menkul kıymetlerin istenildiği gibi vergilendirilemediğini görüyoruz. Ülke ekonomisi ve diğer kazanç unsurlarına uygulanan tevkifat oranları da dikkate alınarak tespit edilecek oranlarla vergilenmesi ve böylece denetim dışında kalmada önlenmiş olacağı yolundaki görüşler ağırlık kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

1. 2361 Sayılı Kanun, 27.12.1980 Gün ve 17203 Sayılı R.G.'de Yayınlanmıştır.
2. 3239 Sayılı Kanun,11.12.1985 Gün ve 18955 Sayılı R.G.'de Yayınlanmıştır.
3. 3946 Sayılı Kanun,30.12.1993 Gün ve 21804 Mük.Sayı R.G. 'de Yayınlanmıştır.
4. 4369 Sayılı Kanun,29.7.1998 Gün ve 23417 Mükerrer Sayılı R.G.'de Yayınlanmıştır.

⁵⁶ Mustafa ERGİ ve Hidayet ALTINBAŞ, “ Menkul Kıymetler ve Vergileme Esasları II”,*Maliye Postası*, 15 Aralık 1998, s.94

5. A.Murat YILDIZ, “Menkul Sermaye İratlarının Hesabı ve Beyanı”, *Vergi Sorunları*, Sayı:144, Şubat 2001
6. Ahmet KAVAK, “ Menkul Kıymet Yatırımlarının Vergilendirilmesi II”, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı:147, Temmuz 2000
7. Ahmet KAVAK, “Menkul Kıymet Yatırımlarının Vergilendirilmesi“, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*“, Sayı:146, Haziran 2000
8. Ali İbrahim AYDIN, “ Vergi Alacağı Müessesine Farklı Bir Yaklaşım”, *Vergi Sorunları*, Sayı:93
9. Arman KIRIM, “Mali Risk Yönetimi Açısından Döviz ve Swap ve Faiz Swapları”, *Bankacılar Dergisi*, TBB Yayını, Temmuz 1990
10. COOPERS&LYBRAND, *Aguide to Financial Instruments, Euromoney Publications*, Londra, 1987
11. Doğan ERDEM, “Vergi Alacağı”, *Vergi Sorunları*, Sayı:90
12. Erdal SÖNMEZ ve Garip AYZAZ, “ 4444 Sayılı Kanun Sonrası Menkul Sermaye İratlarının Beyanı ve Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar I“, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı:138, Ekim 1999
13. Fikret DÜLGER ve Yıldırım B.ÖNAL, “Faiz ve Döviz Swapları Uygulaması”, *HDTM Dergisi*, Mart 1992/1, Sayı:12
14. İ.Halil BAĞDINLI, “ Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı:150, Mart 2001
15. İ.Yaşar VURAL, *Türkiye'nin Uluslararası Sermaye Piyasalarında Gerçekleştirdiği Tahvil İhraçları:1985-1995*, Y.L.Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, 1995
16. M. Emin AKYOL, “Menkul Kıymetlerin Değerleme Esasları ve Muhasebeleştirilmesi”, *Maliye Postası*, 1 Haziran 2000
17. MALİYE BAKANLIĞI, 04.04.1997 Gün B.07.0.GEL.0.40/4061-20/1427 Sayılı Mukteza
18. Mehmet GÜLTEKİN, “Gerçek Kişilerin Elde Ettiği Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi İle İlgili Hususlar”, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*“, Sayı:131, Mart 1999
19. Metin DURAN, “Repo İşlemlerinin Vergilendirilmesi”, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı:140, Aralık 1999
20. Mustafa ERGİ ve Hidayet ALTINBAŞ, “ Menkul Kıymetler ve Vergileme Esasları II”,*Maliye Postası*, 15 Aralık 1998

21. Mustafa ERGİ ve Hidayet ALTINBAŞ, Menkul Kıymetler ve Vergileme Esasları I, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı:1 Aralık 1998
22. Necdet TIRIŞKAN, “ Kar Paylarının Vergilendirilmesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı:108
23. Nevzat ARAÇLI, “ Tahvil ve Bono Faizlerinin Vergilendirilmesi”, *Vergi Raporu*, Sayı:44, Aralık-Ocak 2000
24. S.P.K. Seri:V-No 7 Menkul Kıymetlerin Geri Alımı ve Satımı Hakkında Tebliğ 31.7.1989 Tarih ve 21301 Sayılı R.G. de Yayınlanmıştır.
25. Sani AK, “ Menkul Sermaye İratları ve Vergilendirilmesi“, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*“, Sayı:142, Şubat 2000
26. Sedat YETİM, “Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemlerinin Vergilendirilmesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı:110
27. *Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu*, İ.M.K.B. Yayınları, 13.Basım
28. Tuncay ÇETİN VE Hidayet ALTINBAŞ, ” Menkul Kıymetler ve Borsa Kazançlarının Vergileme Esasları”, *Maliye Postası*, 01 Mart 2000
29. Gürol ÜROL, “Hazine Bonosu ve Devlet Tahvil ve Faiz Gelirlerinin Vergilendirme Esasları”, *Vergi Dünyası*, Sayı:207, Kasım 1998
30. Harun KAYNAK, “Ticari Repo ve Mevduat Hesaplarına Yürütülen Faizlerin Vergilendirilmesinde Yaşanan Karmaşa”, *Vergi Dünyası*, Sayı:233, Ocak 2001
31. Hüsamettin BİÇER, “Repo ve Ters Reponun Mevzuattaki Konumu ve 67 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği”, *Vergi Dünyası*, Sayı:223, Mart 2000
32. M.Hadi EKİCİ, “Opsiyon Kontratlarının Mahiyeti ve Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi”, *Vergi Dünyası*, Sayı:225, Mayıs 2000
33. Selman KOÇ, “67 No’lu K.V.K. G.T. Çerçevesinde Repo ve Mevduat İşlemleri”, *Vergi Dünyası*, Sayı:226, Haziran 2000
34. Tuncay ÇETİN ve Hidayet ALTINBAŞ, ”Menkul Kıymetler ve Borsa Kazançlarının Vergileme Esasları“, *Maliye Postası*, Sayı:1 Mart 2000